

AZ EMBERSORS KÖLTŐJE

Zákány Antal a második világháború utáni években jelentkezik verseivel. Bócsán (Magyarország) született 1918-ban. Gyermekkorától Szabadkán él. Fiatalon kétkezi munkássá válik. A háború alatt bútorfestő, kőműves, pályamunkás, egy ideig munka nélkül tengődik. 1947-ben fatelepi ór, majd a moziban jegyszedő, bankszolga.

Írásaira felfigyelnek, a Magyar Szó napilap munkatársa lesz, de 1949-től a Szabadkai Városi Könyvtárban dolgozik, majd a Dolgozók hetilapnál és ismét a Magyar Szó szerkesztőségében alkalmazták.

Az újrainduló Híd folyóiratban, a *Téglák, barázdák*, majd a *Kalászkok* című antológiákban, lapokban közli figyelmet keltő verseit.

Első verseskötetét 1954-ben *Fönt és alant* címmel az újvidéki Testvériség—Egység Könyvkiadó Vállalat jelenteti meg. A Forum Könyvkiadó *Napfény a sárban* címen 1959-ben, *Varázslat* címen 1961-ben, *Földindulás* címen 1965-ben, *A vas nem kenyér* címen pedig 1974-ben adta ki könyveit. Az öt verseskötet néhány híján kétszáz verset tartalmaz. Szerbül *Blizine i daljine* címen jelent meg műve a szabadkai Osvit kiadásában 1963-ban. Versekkél szerepel *A vajdasági ég alatt* (1960) és a *Gyökér és szárny* (1976) című antológiákban.

Versértő embernek vagy a zákányi élet ismerőjének, sorstársnak kell lenni, hogy átéljük, miként mutatja meg a költő önmagát, hogyan kívánja láttatni, milyen a szegények, magányosok, elhagyatottak világa.

Marva szeretéssel, rongyos gúnyában nehéz barátságot szőni. Megkérdezi, mit akar velük az inség tenni. Várja, hogy a nyomor megسيمogassa a festőeségedet. Társtalanság idején az óraütést figyeli, hogy fölrepessze a titkok burkát. Milyen titkok rejtekébe szeretne a költő kutatni, belátni? A válasz túl egyszerű, ha azt hiszi bárki is, hogy az életét, környezetét megváltoztató titkokat szeretné megismerni. Ennél többet akar Zákány tudni a dolgok értelmét, összefüggését, egymásra hatását, az élet minden megnyilvánulását szeretné látókörébe vonni, hogy vizsgálja, elemezze és átlenyűgültten versbe fogva adjon önmagán keresztül időzített jelet az életről.

Vallja, hogy visszhangok ércét kovácsolja, mert szeretné, ha értenék, amit mond. A költő által vagy mások kiáltásából teremtődik a visszhang, versének visszhangja. Milliók kívánságából veszi magának az erőt és tudja, hogy a dac kemény sziklái védik, amikor a szívek bozótjában kutat, hogy lássa, mikor kell megfűjni tülkét a bajnak, de nem részegszik meg töle öncélú nótája.

Öncélúság? Zákány rámutat olyan társadalmi jelenségekre, állapotokra, melyekről szólni kell, mert a koldus is méltán akarhat. Elégsé a meg-látás, ha az életsúly terhének elosztásán kell változtatni? A költő azt mondja, hogy az élet tisztasága zsenge ág, és tenni kell valamit, hogy az ág lombbá terebélyesedjen. Zákány azonban sokszor egyedülállónak érzi magát, és amikor magába néz, falat lát. Arnya bedől a semmi falán, az éjszaka vastag falát akarja ledönteni, ha mással nem, hát pusztá kézfogással.

Nem vitás, Zákány Antal önmagával viaskodik és minden kötetében szemét bántja a titok, keresi a fák beszédét, mert érzi, tudja, hogy a fák szavából erdőzúgás lesz. Az ágrólszakadtak életében az ágba kapaszkodik, mert az ág a szegényeké. A roppant gallyak ölelését várja, amikor ráhull a félés. Volt egy fájuk, melyet kivágtott a villám és a kétely. Az őszinteségre neveli a magot, hogy valóság legyen a zöldje.

Köteteinek megjelenésekor a bánatok költőjének, borúlátó énekesnek, dekadensnek, a rejtelmek kinyilatkoztatójának, negatívban maradt versek írójának nevezték, „... aki az egyéni bánat fekete színeit csöppenti a költészet kristályvizébe”.

A könyvbemutatók, értékelések, melyek Zákány műveinek megjelenésekor íródtak, teli vannak ellentétes véleményekkel, értékelésekkel. Nagyon kevés látszik a költő magatartásából, egyéniségéből, különösen a fekete—fehér sémára épült műbírálatokban, melyek így mellékutakra terelik az olvasó figyelmét.

Maga Zákány Antal állítja: „... az osztályommal nem voltam soha ellentétben.” A szenvedés sósava azonban sísteregve kicsap, amikor jobb ételek híján csak vicсорítás van és fölforr a halál íze.

Verseinek olvasásakor tudomására jut az olvasónak, hogy a Zákány-vers olyan, mint a szombat: gyűjtője a köznapi szemétnék. Nála a május szennyest áztat, és dolgának tartja silbakolni az igazságért, mert a láng törzse a falánkságnak.

Azt írják róla, hogy az „én” költője. Ez az én azonban nem az öncélúság énje. A költő személy szerint vagy jelképesen jelen van minden versében. Nem kívülről néz, hanem önmagában kutatja a dolgok, cselekedetek, történések viszonyulását. Az ilyen helyzetből született versek igazolják, hogy a költő miként reagál az őt körülvevő világra és számára az sem kérdés, hogy ez milyen hangulatot vált ki az olvasóban.

A zákányi világban a szalma átveszi a fáradt ember terhét, a szépség bérese a csúnyaságnak, a nyomor illata a jóság mámore, nevető rengeteget mutat az álom, rügyek élnek az ég láthatatlan ágán, a gyökér kihajt és törzse terebély lesz. Mennyi életigenlés van az ilyen meglátásokban, versképekben!

A valóságban való ténykeresés és a meglátás harcát igazolja az, amikor vallja, hogy korhadt bodzaágat tart kezében, míg réveteg rónán lelkét nyomja a felleg. Nála a férfias ízek mordak, őt a sorsa történelembe mártotta. Ő, az átkozott gyalogos — és hányan mások —, sohasem látta még a tengert, önkezei ütik, számára a mag zsugori, pedig vannak, kik áldottak, mint a kéve.

Környezetvilágában Palics mindig csak legenda volt. Itt van a költőnek beszéde a szerencsével. Hiszi, hogy a csöndben tiszta minden, mint a megmosott pusztá. A Bibichát nyugtatja, amikor borostás képű napjai sokasodnak és vadonatúj igazság kellene neki.

Egyszerűen kimondja, hogy a jó isten és a sors mással van elfoglalva, és lopnak a madarak, a szegények. Nevet szeretne adni a kenyérnek, az ő morzsája a hangyának vagyont érő érték.

Meghalna egy kis jóságért. Csengő jégen át nevet rá az ősz, egyetlen melege az éltető sóhaj, s a télbe harapó kutya szájából kód száll föl az egek hóna alá.

Fél a vértől. Tudni szeretné, mit rejt számára a jövő tenyere. Felteszi a kérdést, hogy meg kell-e az életet éljenezni, amikor az ügyis harog. Megkérdi, hogy másnak vagy magunknak vagyunk-e bálványá. Így az önteltség és az önimádat ellen emel szót. Tudja, hogy a haszon az érdek fia akkor, amikor neki a nyomor nem ígér asszonytettet, de még az őszi est nyugalmát sem remélheti.

Az álomasszony égő kínnal élte szerelmét, és úgy érzik, ők „nem szépséggel égő lángok” voltak. Ölelésük romot, jajt, pusztulást hagyott maga után. Az átélt valóság mered itt rá vissza teljes igazával az örvénylő elmúlásban.

Zákány fölsír az igaz szóra, a jóra és vallja, hogy elfogad jogot és alamizsnát, mert őt a sorsa szegénynek keresztelte, aki pörlekedve kényszerül élni. Osztálya ősi karneválján meztelenül a hűséget keresi, mert fél a másik perctől, és a legnagyobb mutatványnak tartja, hogy él.

Él ebben a környezetben, sajátos világában, ahonnan elment a gyerekek és oda vele egy szép elgondolás. Szeretné felfedezni a penész, a kópés színét, a jóság hosszát, de a ketyegő óra — az idő — mutatja, milyen az ifjuló koldus élete.

A tisztaságba vezető út mindenkié, most ez a köszöntő indult el rajta; mire a költőnek jó kabátja van, a szíve lett rongyos. Zákány Antal hatvanéves.